

Nomu cula ena iCula ni COVID-19: Veika mo namaka

Na icula e dua na sala eda rawa ni valuta kina na mate veitauvi na COVID-19, e veivuke ena noda bula vinaka qai taqomaka nodra bula o ira ena noda itikotiko.

Veitaqomaki

Na icula ni COVID-19 era sega ni saumi qai vakarautaki vei ira kece na lewenivanua i Niusiladi.

Ena taqomaka na nomu bula na icula qai tarova na dewa ni mate ni cakacaka vata kei na sotia ni yagomu me tu vakarau me valuta na manumanu ni mate ena gauna e basika kina.

Na icula ni COVID-19 e vakayadrata na sotia ni yagomu me bulia na itatarovi kei na sela ni dra me valuta kina na manumanu ni mate ni COVID-19.

Na nomu cula ena icula ni COVID-19 e kalawa bibi dina mo taqomaki kina mai na revurevu ni manumanu ni mate.

Ni o sa cula oti ena kena wainimate, mo tataqomaki tiko ga mo kua kina ni vakadewa na mate na COVID-19. Mo savata vakavinaka na ligamu ruarua qai vakamamacataka. Vu qai suru ena maliwa ni duruduru ni ligamu qai tiko ga e vale ke o vakila ni o via tauvimate. Ni o cakava qori o na taqomaki kina, o ira na nomu vuvale kei ira eso tale.

Vakayagataka tiko ga na app ni veitaratara ni COVID-19, waqaca na nomu Bluetooth ni talevoni, ena rairai vinakati tale ga mo dara e dua na vulo se iubi ni mata.

Sega ni Veivakaleqai

Ena vakadonuya wale ga na Medsafe me vakayagataki e Niusiladi na wainimate ke raica ni sega ni rawa ni veivakaleqai qai yaga me vakayagataki raraba. Na icula kece ni COVID-19 ena vakatovolei me dikevi kina ni sega ni rawa ni veivakaleqai qai yacova tale ga na ivakatagedegede cecere duadua ni kena dikevi.

iCula na Pfizer

Na icula ena sega ni vakavuna mo tauvi COVID-19. Ena vinakati mo cula vakarua, me rau veilutuki ena tolu na macawa. Mo rawa ni taqomaki vinaka, mo na qarauna mo cula vakarua ena icula qori.

Ke sega ni o rawa ni lako na gauna mo lai cula kina, mo veisautaka vakatotolo ina dua tale na gauna mo rawa ni cula kina.

Veika mo nanuma tiko ni bera ni o lai cula

Kevaka e dau lako vakaca vei iko se vakaleqa na ituvaki ni yagomu na icula ni matetaka ena dua na gauna sa oti, mo na vakaraitaka rawa vei koya e veicula.

Ke o vakayagataka tiko na wainimate me vakawaicalataka na dra se o turidra tiko, mo tukuna rawa vei koya na veicula.

New Zealand Government

Unite
against
COVID-19

Ke o bukete, mo na tukuna rawa vua e veicula, vuniwai se nasi ni veivakasucumi.

Keitou sega ni vakatara tiko me soli na icula na Pfizer vei ira na yabaki 16 lako sobu.

Ke o vakila tiko na ivakatakilakila ni mate na COVID-19, mo dikevi rawa qai tiko ga e vale me yacova ni o sa taura na macala ni nomu vakadikevi. O rawa ni cula ni sa laurai ni sega ni tauvi iko na mate.

Na cava na yaco niu sa cula oti?

Ena vinakati mo wawa tale mada me 20 na miniti me ratou rawa ni raica kina na vuniwai se dauveicula ni sega ni lako vakaca e yagomu na nomu cula.

Ena vinakati tale ga mo na wawa tale mada vakabalavu ke lako vakaca sara e yagomu e dua na icula se so tale na wainimate ena veigauna sa oti, se ke balavu na nomu ilakolako lesu i vale.

Veika e rawa ni yaco

Me vaka ga eso tale na wainimate, na icula e vakarautaki ena rawa ni lako vakaca vei ira eso. E sega ni ka vou qo, ena sega ni kaukaua me lai veivakaleqai sara qai sega ni tarovi iko mo lai cula vakarua se mo tomana tiko ga nomu itavi ni veisiga.

Na veika sa dikevi ni dau yaco vakalevu ni dua e cula oti, ya na mosi ni vanua e cula, mosi ni ulu kei na wawale se momosi ni yago.

Ena rawa tale ga ni momosi ni masela ni yago, sega ni vinaka na ituvaki ni yagomu, batabata, katakata, mosi ni sema ni yago, lomalomaca kei na via lua. Qori e vakaraitaka ni sa cakacaka tiko na wainimate. Qo e vica na ka e sa laurai ni yaco ni oti na ikarua na cula.

Eso e lako vakaca vei ira era na sega kina ni draiva vakavinaka se vakayagataka eso na misini.

E rawa tale ga ni lako vakaca ena kena ivakatagedegede e kaukaua sara, ia e sega ni dau yaco vakalevu. Era sa vakarautaki tu na dauveicula ena veika mera cakava ena veigauna vaqori.

Na veitokoni kei na itukutuku tale eso

Ke o mani vakila na ivakatakilakila e sema ina mate na COVID-19, me vaka na nomu se qai tekivu vu se sa vuvu tiko mai ena loma ni dua na gauna, tubu vakasauri na katakata ni yagomu se nomu sega ni vakila na ikanakana ni dua na ka se boica rawa, mo tiko ga i vale qai saga mo dikevi ena COVID-19.

Ke o sega ni kila na ivakatakilakila ni mate e tauvi iko se sa lai ca sara, qirita na Healthline ena **0800 358 5453**.

Kevaka o leqataka na ituvaki ni nomu bula, qirita na **111**, vakaraitaka vei ratou ni o sa cula oti ena COVID-19 me rawa ni ratou kila na veivuke e veiganiti me vakayacori.

E bibi mo kila na itukutuku dodonu.

Mo qarauna na itukutuku veivakacalai ena sala ni veitaratara ena veilawa kei na so tale na vanua.

O rawa ni raica na itukutuku nuitaki ena:

covid19.govt.nz/vaccine
health.govt.nz/covid-vaccine

se qirita na Healthline ena **0800 358 5453**

New Zealand Government

Unite
against
COVID-19

 **MINISTRY OF
HEALTH**
MANATŪ HAUORA